

«... Діти – се наш дорогий скарб...»

Олена Пчілка (Ольга Петрівна Драгоманова-Косач) народилася 29 червня 1849 року в м. Гадячі на Полтавщині. Батько її, полтавський дворянин, дрібний поміщик Петро Якимович Драгоманов, передова й освічена для свого часу людина, служив юристом при військовому міністерстві. «В сім'ї нашій держався переказ, – згадувала Олена Пчілка, – що давній Драгоманов, чи Драгоман, був заволока з Греччини, служив ще за Гетьманщини, при Богданові Хмельницькому». Дружиною Петра Драгоманова, матір'ю Ольги та її братів і сестер, була Єлизавета Іванівна (з дому Цяцька), яка вміла і дуже любила читати, а писати не вміла – «дяк не навчив», тільки підписувала своє ім'я й прізвище. Батьки виховували своїх дітей у гуманістичному дусі. Михайло Петрович Драгоманов (1841–1895), старший брат Ольги, став відомим вченим – істориком, літературним критиком, громадським діячем. Його вплив на становлення молодшої сестри як письменниці незаперечний. 1866 року Ольга закінчила зразковий пансіон шляхетних дівчат Нельговської у Києві, де здобула ґрунтовні знання з літератури, оволоділа німецькою і французькою мовами. Ідеї, якими жила в той час громадськість Києва, захоплювали брата й сестру Драгоманових,

Ольга Драгоманова. 1855

їхнє найближче оточення. Серед знайомих Михайла Драгоманова був і Петро Антонович Косач, який згодом став чоловіком Ольги, батьком Лесі Українки, її братів і сестер. Вони взяли шлюб 22 липня 1868 року в Христо-Воздвиженській церкві села Пирогово Київського повіту. Через кілька днів виїхали до Новограда-Волинського (Звягеля), де після закінчення університету П. А. Косач одержав посаду голови з'їзду мирових посередників.

Згадує Олена Пчілка (З біографії): «у [...] першій оселі нашій на Корецькій улиці уродився якраз через рік, у липні 1869 року дорогий, незабутній син наш Михайло»; у другому помешканні, до якого згодом перейшло молоде подружжя, в «домочку старого добродія Окружка вродилася 14 лютого* 1871 року дочка наша Лариса»; «В домі Завадських у 1877 році 26 мая вродилася друга наша дочка, Ольга». 1879 р. Косачі переїхали до Луцька (Петра Антоновича переведено сюди на ту ж посаду).

«Вийшло так, – пише Олена Пчілка в «Автобіографії», – що я вступила в Луцьке драматичне т[овариств]во і мені довелося закласти в Луцькому камінчик української культури. Коли зібралося трохи грошей з двох спектаклів, де я була головною учасницею, я запропонувала – і це було охоче прийнято, – щоб для клубної бібліотеки виписано було самих-но українських книжок, бо до тієї пори таких книжок у клубній бібліотеці не було».

1882 р. Косачі переїхали до села Колодяжного у Ковельському повіті. Тут у родині народилося ще трійко діток: того ж року – Оксана, 1884 – Микола, 1888 – Ізидора.

Ольга Петрівна Косач.
Київ, кін. 1860-х рр.

На Волині Ольга Петрівна Косач займається вивченням народної творчості – записує пісні, збирає орнаменти, починає творити сама. 1876 року у Києві було вперше надруковано дослідницьку працю Олени Пчілки «Украинский народный орнамент. Вышивки, ткани, писанки».

«Олена Пчілка – псевдонім, що мама придбала собі, як була ще зовсім молода, – згадувала пізніше Ізидора Косач-Борисова. – Тоді молоде подружжя (наші батьки) жили в Звягелі на Волині, там часом Ольгу звать Олена, а що мама дуже захоплювалася збиранням етнографічного матеріалу (вишиванки, тканини), то батько наш казав, що вона як тая пчілка працює».

Майже п'ятдесят літ трудилася Олена Пчілка на ниві української культури і літератури, виступаючи як прозаїк, поет, драматург, перекладач, літературний критик, фольклорист, етнограф, видавець, редактор. А для своїх дітей вона була Матір'ю – мудрим і доброзичливим дороговказом, люблячим і строгим поводитирем, ніжним і турботливим наставником. «В дітей мені хотілося перелити свою душу й думки, і з певністю можу сказати, що мені це вдалося. Не знаю, чи стали б Леся й Михайло українськими літераторами, коли б не я? Може б стали, але хутчій, що ні... Власне я «наважила» й за все окружала дітей такими обставинами, щоб вони змалку пізнавали їх якнайбільше. Життя зо мною та посеред волинського люду сприяло тому», – писала Олена Пчілка в одному з листів.

*Ольга Петрівна Косач.
Одеса, кінець 1880-х рр.*

«Я дуже турбувалася тим, щоб оберегти дітей від небажаних впливів, бо вже ж рішуче треба було зайнятися шкільною наукою їхньою. До школи мені шкода їх було віддавати. Треба було відшукувати відповідні

джерела, щоб знаходити для них хоч відповідну лектуру хатню», – згадувала в «Автобіографії». І не лише своїм дітям мріяла дати високий освітній рівень: «Дбання про лектуру для дітей близько зійшлося в мене з бажанням зайнятися перекладами деяких речей, що мені їх дуже хотілося дати українським малим читачам. Отож я приготувала книжечку «Українським дітям»* з перекладів деяких улюблених моїх письменників російських і польських. Окрім того, вже самі діти навіть перекладали деякі оповідання з Гоголя».**

Зі спогадів Ольги, Лесиної молодшої сестри: «Леся далі вчить з мамою німецьку і французьку, читає книжки на цих мовах. На Різдво приїхав Михась у Колодяжне, Леся змагається з ним в перекладенні з Гомера та Овідія.

Недавно вона почала з мамою перекладати «Іліаду». Цими ж святками Михась і Леся закінчили Гоголеві «Вечорниці». А мама підшукала для них псевдоніми: Михайло Обачний і Леся Українка».

Шестеро дітей вимагали багато уваги, материних турбот, але домашні клопоти не перешкоджали творчості. Насичене високими устремліннями життя було для дітей зраз-

*Ольга Петрівна Косач
з дочкою Оксаною.
Київ, поч. осені, 1882*

* «Українським дітям» п'ять перекладів-віршів Олени Пчілки. – Київ, 1882 р.

** «Вечорниці (оповідання М. Гоголя), переклад Михайла Обачного й Лесі Українки». Заходом М. Ткаченка (М. Павлика), Львів, 1885 р.